

Collectieve visie op de transformatie van jeugdhulp met verblijf

Regio Alkmaar: Bergen, Uitgeest, Castricum,
Heiloo, Heerhugowaard, Alkmaar en
Langedijk

Dit document bevat de collectieve visie van regio Alkmaar voor de inrichting van jeugdhulp met verblijf vanaf 1 januari 2022. Het is tot stand gekomen op basis van een uitgebreid consultatietraject met experts uit de jeugdbescherming en -reclassering, lokale jeugdteams, aanbieders van jeugdhulp met verblijf en van ambulante hulp van binnen en buiten de regio, bestuurders en professionals vanuit het onderwijs, cliëntenorganisaties en ervaringsdeskundige ouders en jeugdigen zelf.

30 april 2020

Inhoud

0. Woord vooraf	3
1. Context: de transformatie jeugdhulp in regio Alkmaar	4
1.1 Vaste koers sinds 2015: de zes piketpalen	4
1.2 Gericht verder: Transformatieagenda's 2016 en 2018	4
1.3 Jeugdhulp met verblijf: een volgende nieuwe stap	5
2. Jeugdhulp met verblijf in regio Alkmaar: een overzicht.....	6
2.1 Wie en wat.....	6
2.2 Aantallen en euro's	6
2.3 Het huidige aanbod	6
2.4 Observaties	7
3. Visie op de vernieuwing van jeugdhulp met verblijf.....	8
3.1 De centrale transformatiedoelen	8
3.2 Inhoudelijke uitgangspunten bij de vernieuwing.....	9
Beoogd effect en relatie met de transformatiedoelen	10
3.3 De zes transformatieopgaven	13
Toelichting	14
4. De totstandkoming van deze collectieve visie	16

Vernieuwing jeugdhulp met verblijf

0. Woord vooraf

Een visie op jeugdhulp met verblijf is een vreemd iets: het is een visie op iets dat je eigenlijk liefst wilt voorkomen. Kinderen en jongeren tijdelijk of langer laten verblijven in een instelling zien we als een zwaar en eigenlijk ongewenst redmiddel. In te zetten alleen als het thuis met ambulante hulp echt niet gaat, omdat er intensieve zorg of een behandeling nodig is die alleen op locatie mogelijk is. Een visie op jeugdhulp met verblijf is daarom onvermijdelijk tegelijk een visie op het voorkomen ervan.

Tegelijkertijd is duidelijk dat voor sommige jeugdigen thuis wonen tijdelijk, gedeeltelijk of zelfs structureel niet mogelijk is. Het zijn jeugdigen die door een ernstige psychische aandoening, een onveilige thuissituatie of een chronische beperking in een zeer kwetsbare positie verkeren. Maar als wij er in slagen goede hulp voor hen te organiseren, zijn het ook de politieagenten, chefs, hulpverleners, leerkrachten, goede burens, moeders en vaders van over een aantal jaar. Voor hen willen we zorgen dat er voorzieningen beschikbaar zijn die zorgen dat zij zo snel, gezond en veilig mogelijk verder kunnen opgroeien in de eigen thuissituatie. En als terugkeer naar huis om welke reden dan ook niet (geheel) mogelijk is, willen we dat een nieuwe verblijfsplek zoveel mogelijk een nieuw of een tweede thuis is van waaruit je een leven op kunt bouwen.

Op 31 december 2021 lopen de huidige contracten voor jeugdhulp met verblijf af. Dat moment biedt kansen om gefaciliteerd door een nieuw contract de ambities die we hebben voor de jeugdigen die op jeugdhulp met verblijf zijn aangewezen te realiseren. Deze visie geeft het kader aan waarbinnen die contracten zullen worden vormgegeven en de verdere transformatie van jeugdhulp met verblijf vanaf 2022 in de regio Alkmaar zal plaatsvinden.

De gemeenten Bergen, Uitgeest, Castricum, Heiloo, Heerhugowaard, Alkmaar en Langedijk en netwerkorganisatie regio Alkmaar zijn de vele betrokkenen uit de jeugdbescherming en -reclassering, lokale jeugdteams, aanbieders van jeugdhulp met verblijf en van ambulante hulp van binnen en buiten de regio, de bestuurders en professionals vanuit het onderwijs, cliëntenorganisaties en ervaringsdeskundige ouders en jeugdigen bijzonder dankbaar voor hun inzet bij de totstandkoming van deze visie. Dankzij hun bijdragen en de gezamenlijke zoektocht naar de juiste bewoordingen die richting zullen geven aan de toekomst van jeugdhulp met verblijf in onze regio draagt dit document de eretitel 'collectieve visie'.

1. Context: de transformatie jeugdhulp in regio Alkmaar

Het plan tot transformatie van jeugdhulp met verblijf kwam niet uit de lucht vallen; het is de volgende stap in een reeks vernieuwingen binnen de in 2015 vastgestelde koers

1.1 Vaste koers sinds 2015: de zes pijlpalen

Na twee jaar van voorbereidingen was op 1 januari 2015 de transitie van de jeugdhulp een feit. Het was een grote operatie, waarbij de verantwoordelijkheid voor verschillende vormen van zorg werd overgedragen van zorgverzekeraars, zorgkantoren en provincies naar gemeenten. Het centrale doel van de nieuwe wet was om door een bundeling van de verscheidene onderdelen van de jeugdhulp gemeenten een betere samenwerking tussen hulpverleners, eerdere ondersteuning, meer ruimte voor professionals en demedicalisering te laten bewerkstelligen. De jeugdwet vergrootte daarnaast de nadruk op de eigen verantwoordelijkheid en eigen kracht van ouders en jeugdigen. In het transitiejaar stelde regio Alkmaar zes pijlpalen vast die richting zouden geven aan de vernieuwingen van de daaropvolgende jaren:

- Eenvoud;
- Lichtere hulp;
- Maatwerk als norm en meer samen;
- Innovatie;
- Resultaatsturing en
- Realistische tarieven.

Deze algemene koers is sindsdien ongewijzigd en is bepalend geweest voor de transformatieprojecten in de afgelopen jaren.

1.2 Gericht verder: Transformatieagenda's 2016 en 2018

Na een hectisch transitiejaar waarin regio Alkmaar inzette op een zorgvuldige overname van het opdrachtgeverschap en het bouwen aan de bijbehorende fundamenten in toegang, bedrijfsvoering, inkoop en contractmanagement, stelde de regio in 2016 de eerste transformatieagenda op. Het was een gezamenlijke exercitie, waarbij de kennis en ervaring van gemeenten en aanbieders gebundeld werden. Het resultaat was een agenda met tien vernieuwingsprojecten. De meest in het oog springende zijn waarschijnlijk de inmiddels afgeronde integratie van de crisisdiensten, de vernieuwing van de Jeugdzorg Plus, de jeugdbescherming en -reclassering en de integratie van de op herstel gerichte ambulante hulpvormen.

In 2018 deed het ministerie van VWS een oproep aan alle jeugdhulpregio's tot het opstellen van een regionale transformatieagenda in verbinding met het opgerichte landelijke actieprogramma 'Zorg voor de jeugd'.¹ Omdat de kracht van een collectieve aanpak zich bij de vorige agenda had bewezen, werd in september van dat jaar samen met de inmiddels in een vast regionaal beleidsoverleg verenigde aanbieders een opvolger van de eerste transformatieagenda vastgesteld. Het is op deze agenda dat het project vernieuwing jeugdhulp voor het eerst prijkte, door de deelnemers van het beleidsoverleg gescoord met een hoge prioriteit. Dit project is verbonden aan de landelijke actielijn 'meer kinderen zo thuis mogelijk laten opgroeien'².

¹ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2018/04/01/actieprogramma-zorg-voor-de-jeugd>

² Actieprogramma 'zorg voor de jeugd', actielijn 2.

1.3 Jeugdhulp met verblijf: een volgende nieuwe stap

De transformatie van jeugdhulp met verblijf kan gezien worden als een volgende grote stap in de vernieuwing van de jeugdhulp in regio Alkmaar. Het omliggende landschap is al stevig veranderd: de drie crisisdiensten afkomstig van de drie bloedgroepen AWBZ, GGZ en Jeugdzorg zijn geïntegreerd tot één voor alle jeugd; verbeteringen werden doorgevoerd in de jeugdbescherming en -reclassering (waar bijna de helft van de jeugdigen in verblijf vandaan komt), de jeugdzorg plus werd nieuw ingekocht met een sterke focus op het terugbrengen van het aantal en de duur van gesloten plaatsingen en de ambulante jeugdhulp gericht op herstel werd volledig ingericht met het oog op integraal maatwerk. Jeugdhulp met verblijf is het grootste overgebleven deel van de jeugdhulp dat nog geen fundamentele structuurvernieuwing heeft ondergaan.

Vernieuwing van jeugdhulp met verblijf is echter zeker geen herhaling van zetten. Het betreft een bijzonder veelzijdig en complex veld. Als verblijf ingezet wordt, gaat het bijna altijd om jeugdigen met zeer zware problematiek die voor hun welzijn langer en meer van de hulp afhankelijk zijn dan in welk deel van de jeugdhulp ook. Daarnaast is de verwevenheid van verblijf met de andere jeugdhulponderdelen bijzonder groot: bijna de helft van de jeugdigen in verblijf heeft een beschermingsmaatregel of heeft die gehad, contact met de crisisdienst leidt vaak tot een opname en bijna alle jeugdigen in verblijf krijgen of kregen ook een vorm van ambulante hulp. Vernieuwing van jeugdhulp met verblijf zal daarom altijd het karakter hebben van het schaken op een aantal borden tegelijk. Het soort problematiek is zo divers dat ook het aantal en de verscheidenheid van aanbieders groot zijn.

Dat betekent voor de meeste denkbare oplossingen dat ‘one size does not fit all’. Ook de factor vastgoed maakt de vernieuwing ingewikkeld: hulp zit verweven in stenen en dat maakt het tempo van verandering wisselend en moeilijk te controleren. Een nieuw initiatief is niet zomaar opgezet, een bestaande niet zomaar veranderd. Anderzijds kunnen groepen of hele instellingen ook plots geheel verdwijnen, zoals de ruchtmakende sluiting van twee grote vestigingen in Hoenderloo³ onlangs liet zien.

Waarschijnlijk is meer niet nodig om aannemelijk te maken dat de vernieuwing van jeugdhulp met verblijf een gedragen visie vergt die de tand des tijds doorstaat en kaders geeft voor een meerjarige transformatie met beleid. In beide zinnen des woords.

³ <https://nos.nl/artikel/2313033-jeugdzorginstelling-hoenderloo-sluit-toekomst-400-medewerkers-onzeker.html>

2. Jeugdhulp met verblijf in regio Alkmaar: een overzicht

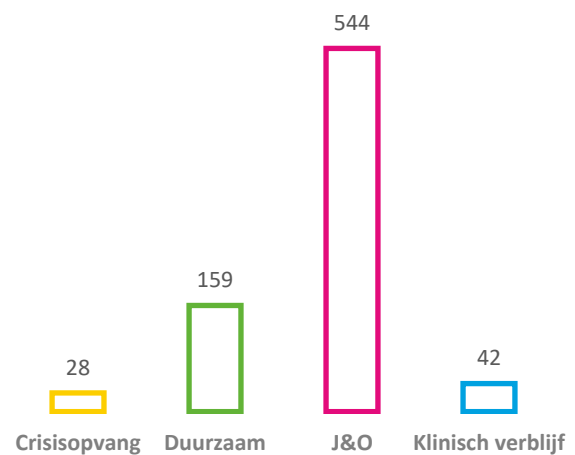
2.1 Wie en wat

Van jeugdhulp met verblijf is sprake wanneer een jeugdige (0-18 jaar) elders dan thuis overnacht in het kader van hulp rond ernstige opvoed- en opgroei-problematiek of een chronische aandoening. Een jeugdige verblijft in dat geval in een logeervoorziening, pleeggezin, gezinshuis, kamertrainingscentrum, een klinische of residentiële voorziening of een zorgboerderij, of bij acute nood kortdurend in een crisisopvang. Als de problematiek dat vergt is na het achttiende levensjaar in specifieke gevallen verlenging van de jeugdhulp mogelijk tot 23 jaar.

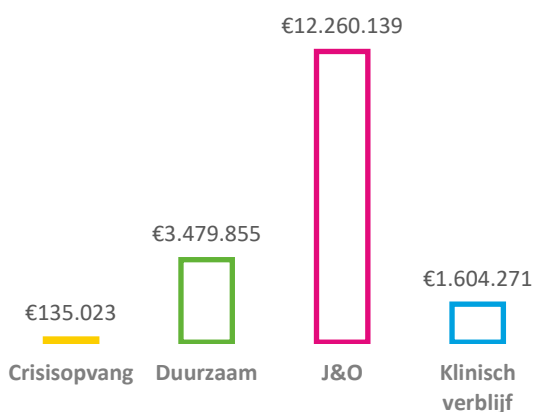
2.2 Aantallen en euro's

Op dit moment worden verblijfstrajecten gecategoriseerd in crisisopvang, duurzaam verblijf, jeugd- & opvoedhulp (J&O) en klinisch verblijf. De grafiek hiernaast geeft weer om ongeveer hoeveel trajecten per categorie het in onze regio⁴ gaat. We spreken over 'trajecten' en niet over 'jeugdigen' omdat het regelmatig voorkomt dat een jeugdige meerdere trajecten doorloopt. In de periode 2016 t/m 2019 doorliepen jeugdigen in verblijf gemiddeld 1,5 traject. Dit heeft zowel technische als inhoudelijke oorzaken en vormt een aandachtspunt op zich. Om verder beeld te geven bij de omvang van jeugdhulp met verblijf in onze regio toont de grafiek hieronder de uitgaven in 2019.

Aantal verblijfstrajecten (2019)

Uitgaven (2019)

2.3 Het huidige aanbod

Op dit moment is jeugdhulp met verblijf gecontracteerd in een zogenaamde 'open house-constructie': alle aanbieders die aan de toelatingseisen kunnen voldoen kunnen een contract krijgen. Het merendeel van de hulp wordt geboden door een handvol grotere aanbieders die regionaal zijn gevestigd. Daarnaast is nog een dertigtal aanbieders actief met een beperkt aantal plaatsingen per jaar. Dit zijn bijvoorbeeld kleine zorgboerderijen, maar ook grote landelijk opererende aanbieders met een heel specifieke doelgroep.

⁴ Regio Alkmaar: Bergen, Uitgeest, Castricum, Heiloo, Heerhugowaard, Alkmaar en Langedijk

2.4 Observaties

In de consultatieronde werd ingezoomd op de krachten en beperkingen van het aanbod zoals het nu is. Daarin kwam de hoge mate van inhoudelijke expertise die aanwezig is als sterk punt naar voren alsook het feit dat ouders voldoende worden geholpen om in contact te blijven met hun kind tijdens een uithuisplaatsing en dat er een positieve ontwikkeling gezien wordt in het aanbod met meer maatwerk en focus op herstel.

- **Hoge expertise**
- **Ouders betrokken**
- **Aanbod in ontwikkeling**

- **Niet altijd op tijd de juiste hulp**
- **Te weinig kleinschalig**
- **Versnippering van zorg**

Wat echter ook wordt gezien is dat kinderen die écht dringend een plek nodig hebben deze niet altijd snel genoeg krijgen en dat er verhoudingsgewijs nog te weinig kleinschalige voorzieningen zijn in een gezinsvorm. Daarnaast lijkt een keerzijde van hoge specialisatie in instellingen dat die ten koste kan gaan van de integrale maatwerk-aanpak. Er treedt dan een ‘versnippering’ van hulp op: voorzieningen zijn soms zo toegespitst op een bepaalde doelgroep of problematiek, dat sommige jeugdigen nergens aan de doelgroepbeschrijving voldoen. Helaas komt dit juist

vaker voor bij de meest kwetsbare jeugdigen.

De geïnterviewden maken zich zorgen over de grote moeite die aanbieders moeten doen om voldoende geschikte medewerkers te vinden. Als verdere potentiële bedreigingen voor succesvolle verbeteringen van jeugdhulp met verblijf zien zij een mogelijk tekort aan geschikte panden, zowel voor uitstroomwoningen waar jeugdigen zelfstandig kunnen wonen als voor de gewenste kleinschalige voorzieningen. Een risico van een andere orde is dat het ingewikkeld is om de kwaliteit goed geborgd te houden in een aanbod vol nieuwe partijen en een beweging naar kleinschaligheid.

Het is echter diezelfde kleinschaligheid die wel gezien wordt als belangrijkste kans om te zorgen voor sneller herstel en een prettiger leefklimaat. De genoemde uitstroomwoningen zijn een kans om ‘filevorming’ in verblijfsvoorzieningen tegen te gaan. Ook een grotere focus op het ‘gewone leven’ (school, werk, inkomen, een sociaal netwerk) naast ‘klassieke’ hulpverlening wordt gezien als een belangrijke kans om jongeren sneller en kansrijker buiten de muren van een instelling te laten functioneren.

3. Visie op de vernieuwing van jeugdhulp met verblijf

Bij de vernieuwing van jeugdhulp met verblijf staan drie transformatiedoelen centraal. Zij monden uit in vijf uitgangspunten die richting geven aan de inkoop, inrichting en doorontwikkeling van jeugdhulp met verblijf in regio Alkmaar. Wanneer de huidige staat van de jeugdhulp met verblijf wordt bekeken door de bril van die uitgangspunten, tekenen zich zes transformatieopgaven af die moeten worden gerealiseerd om de praktijk in lijn te brengen met de gewenste situatie.

3.1 De centrale transformatiedoelen

De algemene koers belichaamd door de piketpalen, de observaties over de huidige staat van jeugdhulp met verblijf en de reflecties daar op met de jeugdbescherming, het onderwijs en jeugdhulpaanbieders in de regio brengen ons tot drie centrale transformatiedoelen:

- **Een betere toeleiding naar passende plekken, vooral bij zeer complexe problematiek.** Uit de uitgebreide verkenningen van de jeugdhulp met verblijf samen met betrokkenen komt naar voren dat het nog te vaak voorkomt dat jeugdigen te lang moeten wachten op een passende verblijfsplek, of die pas in tweede of derde instantie krijgen. Dat speelt vooral bij de meest complexe problematiek met meerdere facetten, waarbij de urgentie het grootst en de matching met een passende plek het moeilijkst zijn.
- **De herstel- en ontwikkelingskansen van jeugdigen in verblijfsvoorzieningen maximaliseren.** Wanneer herstel mogelijk is, dient alles in een verblijfsvoorziening op dat herstel gericht te zijn. Verbeteringen zijn bijvoorbeeld mogelijk in de opzet en schaal van groepen, maar ook in de manier waarop vanuit het verblijf terugkeer naar huis wordt voorbereid en ondersteund. Wanneer duurzaam verblijf nodig is en er geen of weinig kans is op herstel, dient de focus van het verblijfstraject zich te richten op een optimale ontwikkeling op alle levensgebieden, niet alleen op behandeling of begeleiding gericht op de jeugdhulpproblematiek zelf. Dit vergroot de kansen op een goed maatschappelijk functioneren later.
- **Een integratie van expertise binnen en buiten verblijfsvoorzieningen, georganiseerd rond de jeugdige.** Twee vormen van integratie dienen verder te worden versterkt: de integratie van ambulante hulp met de hulp gedurende een verblijfstraject en de integratie van verschillende vormen van expertise in verblijfsvoorzieningen zelf. De eerste vorm verkleint de kans op recidive, de tweede verhoogt de effectiviteit van verblijfstrajecten zelf.

3.2 Inhoudelijke uitgangspunten bij de vernieuwing

Het schema hieronder vat de inhoudelijke uitgangspunten samen waar vanuit jeugdhulp met verblijf in regio Alkmaar wordt vormgegeven. Op de navolgende pagina's worden de beoogde effecten en de samenhang met de bredere transformatiedoelen in de regio toegelicht.

	1. Jeugdhulp is in principe gericht op herstel binnen het eigen gezin.
	<i>a. Als voor herstel verblijf nodig is, dan is dit een kortdurende toevoeging op ambulante hulp.</i>
	<i>b. Gedurende het verblijf worden de lijnen van de jeugdige met het sociale netwerk: familie, school, sportclub, vrienden en werk (voor zo ver zij bijdragen aan herstel en ontwikkeling) zoveel mogelijk in stand gehouden</i>
	2. Wanneer herstel in het eigen gezin niet mogelijk is of wanneer de zorgvraag van een kind structureel te zwaar is voor het gezin zorgen we voor duurzame ondersteuning gericht op een goede ontwikkeling van het kind.
	<i>a. Als voor het welzijn van het kind structureel verblijf nodig is, zorgen we voor een duurzame verblijfsplek buitenshuis, als het kan een gedeelte van de week, als het moet de hele week.</i>
	<i>b. Gedurende duurzaam verblijf wordt niet alleen ruimte geboden om de bestaande sociale contacten te onderhouden, maar wordt ook actief gewerkt aan brede ontwikkeling op de levensgebieden school/werk/dagbesteding, wonen, gezondheid, sociaal netwerk en financiën.</i>
	3. Verblijf vindt altijd plaats in een gezinsvorm, tenzij verblijf in een instelling noodzakelijk is om effectieve hulp te realiseren.
	4. Jeugdhulp met verblijf is altijd onderdeel van een totaal jeugdhulpplan voor de betreffende jeugdige (en het gezin waar deze toe behoort).
	5. Het aanbod van jeugdhulp met verblijf sluit aan bij de daadwerkelijke vraag. De toekenning van verblijfsplekken geschiedt op basis van matching én urgentie.

1. Jeugdhulp is in principe gericht op herstel binnen het eigen gezin.

Er is grote consensus onder de geconsulteerde stakeholders: in principe lukt herstel het beste thuis, in het eigen gezin. Verblijf zou daarom alleen ingezet moeten worden als daar goede inhoudelijke gronden voor zijn: bijvoorbeeld dat een behandeling een tijdelijke isolatie van de omgeving vergt om effectief te zijn. Maar dit uitgangspunt zegt meer: het zegt ook dat interventies gericht dienen te zijn op de uiteindelijke situatie thuis, dat de geboden hulp in die context zal moeten werken en daarom zal moeten worden betrokken bij de hulp.

a. Als voor herstel verblijf nodig is, dan is dit een kortdurende toevoeging op ambulante hulp.

We leggen het primaat bij ambulante hulp en maken dat de rode draad waar verblijf eventueel aan kan worden toegevoegd voor zover en zolang dat nodig is en bijdraagt aan het herstel. Het behelst een perspectiefverandering ten opzichte van verblijfstrajecten als zwaarder alternatief wanneer ambulante hulp niet lukt. In het gewenste perspectief is verblijf een ingrediënt in het doorlopende hulpproces dat moet bijdragen aan het herstel. Het zet daarmee ook aan tot het formuleren van een start- en een exitstrategie voor verblijfstrajecten.

b. Gedurende het verblijf worden de lijnen van de jeugdige met het sociale netwerk: familie, school, sportclub, vrienden en werk (voor zo ver zij bijdragen aan herstel en ontwikkeling) zoveel mogelijk in stand gehouden

Het sociale netwerk van jeugdigen is normaal gesproken een belangrijk deel van de weg terug naar herstel. Het is daarom belangrijk dat bij het inzetten van verblijf die contacten niet worden doorbroken. Bovendien zou bij een langdurige onderbreking de ontwikkeling op andere levensgebieden dan het mentale welzijn ernstig kunnen worden geschaad. Een uitzondering wordt gevormd door de groep jeugdigen die juist door (een deel van) dat sociale netwerk in de problemen komt of blijft. Bij verslavingszorg bijvoorbeeld is isolatie van de omgeving die de verslaving in stand houdt bijvoorbeeld juist heel belangrijk, vandaar het gemaakte voorbehoud.

2. Wanneer herstel in het eigen gezin niet mogelijk is of wanneer de zorgvraag van een kind structureel te zwaar is voor het gezin zorgen we voor duurzame ondersteuning gericht op een goede ontwikkeling van het kind.

Dit uitgangspunt maakt een wezenlijk onderscheid tussen problematiek die oplosbaar is en chronische problematiek. Of chronische problematiek nu een fysieke of chronisch psychische oorzaak heeft of bijvoorbeeld een chronische sociaal probleem maakt daarbij niet uit: structurele problematiek vergt structurele aanpak. Dat geeft een volstrekt ander perspectief dan wanneer doelen gericht op herstel kunnen worden gesteld. Merk op dat de huidige inrichting van jeugdhulp alleen is gericht op structurele aanpak bij chronische lichamelijke of psychische problematiek.

a. Als voor het welzijn van het kind structureel verblijf nodig is, zorgen we voor een duurzame verblijfsplek buitenshuis, als het kan een gedeelte van de week, als het moet de hele week.

Ook bij chronische problematiek is goed kunnen functioneren in en vanuit het eigen gezin het voorliggende doel. Verblijf wordt alleen ingezet als dat nodig is voor het welzijn van het kind. Als blijkt dat problemen niet meer over gaan en (volledige) terugkeer naar huis niet mogelijk is moet een duurzame verblijfsplek is een nieuw rustpunt in het leven van een jeugdige vormen. Dit uitgangspunt stelt daarbij wel een zoektocht voor naar manieren om met deeltijdverblijf de benodigde balans tussen draagkracht en draaglast te bereiken om zo het contact met het eigen gezin te maximaliseren en tegelijk de belasting van het jeugdhulpstelsel te beperken.

b. Gedurende duurzaam verblijf wordt niet alleen ruimte geboden om de bestaande sociale contacten te onderhouden, maar wordt ook actief gewerkt aan brede ontwikkeling op de levensgebieden school/werk/dagbesteding, wonen, gezondheid, sociaal netwerk en financiën.

Hier toont zich het wezenlijke onderscheid tussen op herstel gerichte en duurzame hulp. Bij een langdurig verblijf kan de ontwikkeling van een jeugdige op de andere levensgebieden dan het deel waar de hulp direct voor nodig is vaak niet volledig meer aan de eigen omgeving worden overgelaten. Bij een veronachtzaming van de andere aspecten van ontwikkeling kan het gevolg van verblijf een ontwikkelingsachterstand gaan betekenen. Dit uitgangspunt maakt die ontwikkeling daarom expliciet onderdeel van duurzame verblijfstrajecten.

3. Verblijf vindt altijd plaats in een gezinsvorm, tenzij verblijf in een instelling noodzakelijk is om effectieve hulp te realiseren.

Hiermee geven we richting aan de (door)ontwikkeling van verblijfsvoorzieningen met zoveel mogelijk kleine verblijfsverbanden waar naast puur functionele op hulpverlening gerichte banden aangegaan worden, ook plaats gemaakt wordt voor normale affectieve relaties met andere jeugdigen in een groep en met de hulpverleners of professionele opvoeders. Onder stakeholders was er brede consensus dat verblijf in gezinsvormen normaal gezien niet alleen effectiever is, maar ook prettiger voor de betreffende jeugdigen. Het Nederland Jeugdinstituut adviseert groepsgroottes van maximaal zes à acht jeugdigen, enerzijds vanwege voorzichtige aanwijzingen over een hogere effectiviteit, vooral met het oog op het welzijn van de jeugdigen gedurende het verblijf⁵. Het voorgestelde uitgangspunt laat diverse invullingen open, maar betekent een (verdere) beweging af van grootschalige (anonieme) verblijfsgroepen. Omdat er casussen zijn waarbij gezinsvormen praktisch niet mogelijk zijn of juist contraproductief werken (bijvoorbeeld bij zware hechtingsproblematiek) is een voorbehoud ingebouwd.

4. Jeugdhulp met verblijf is altijd onderdeel van een totaal jeugdhulpplan voor de betreffende jeugdige (en het gezin waar deze toe behoort).

⁵ Boendermaker, L., van Rooijen, K., Berg, T. & Bartelink, C., Nederlands Jeugd Instituut (NJI), (2013) *Residentiële jeugdzorg: wat werkt?*, p. 35. https://www.nji.nl/nl/Download-NJi/Wat-werkt-publicatie/Watwerkt_ResidentieleJeugdzorg.pdf

Door verblijf te integreren in het hulpplan voor een doorlopende ambulante behandeling sluiten we het patroon uit waarbij verblijf ingezet wordt als een min of meer geïsoleerd traject en het ambulante hulptraject wordt onderbroken om in het beste geval na verblijf weer opnieuw te worden opgestart. De veel gedeelde observatie is dat bij het af- of onderbreken van hulptrajecten dat dit teweeg brengt teveel verloren gaat qua behandelresultaten en de benodigde hulpverlenersrelaties. Dit uitgangspunt zet aan tot de organisatie van zorgprocessen op zo'n manier dat doorlopende lijnen ontstaan waarin plannen worden bijgesteld, niet afgebroken.

5. Het aanbod van jeugdhulp met verblijf sluit aan bij de daadwerkelijke vraag. De toekenning van verblijfsplekken geschiedt op basis van matching én urgentie.

Dit uitgangspunt geeft richting aan zowel de vorming als de inzet van het verblijfsaanbod. Het stelt dat het aanbod dusdanig ingericht moet worden dat het tegemoet komt aan de werkelijke vragen en behoeften van jeugdigen en gezinnen. Daarnaast stelt het dat de toewijzing plaats dient te vinden door uit te gaan van goede match tussen een jeugdige en een plek, maar óók op basis van urgentie. Uit de verkenningen bij het project bleek namelijk dat nu match te vaak nog boven urgentie gaat, waardoor het juist voor de meest urgente en vaak complexe casussen moeilijk is tijdig een goede plek te vinden. Met dit uitgangspunt zoeken we de juiste balans tussen de twee verdeelprincipes en daarmee een verbetering ten opzichte van de huidige situatie voor jeugdigen met zware problematiek.

3.3 De zes transformatieopgaven

In en vanuit regio Alkmaar is een breed aanbod van voorzieningen beschikbaar. De inhoudelijke uitgangspunten beschrijven een gewenste situatie die vergeleken met de huidige situatie aanleiding geeft voor zes belangrijke veranderopgaven. Zij kenschetsen de beweging die we met bestaande en eventuele nieuwe voorzieningen voor ogen voor de komende jaren:

1. Een ombouw van verblijfsgebonden naar ambulante expertise.

2. Een geleidelijke reductie van het totaal aantal plekken met behoud van voldoende regionale verblijfs capaciteit.

3. Een ombouw van het verblijfsaanbod naar kleinschaliger voorzieningen in een gezinsomgeving.

4. Het organiseren van een toegangsproces dat zorgt voor snelle plaatsing, zorgvuldige matching en prioriteit geeft aan jeugdigen met urgente en complexe problematiek.

5. Het maximaal in staat stellen van het onderwijs om bij een opname het onderwijs voor jeugdigen goed en snel vorm te geven.

6. Het organiseren van een goede aansluiting op doorstroomvoorzieningen voor 18-plussers als uitstroom voor het 18e levensjaar niet mogelijk is.

1. Een ombouw van verblijfsgebonden naar ambulante expertise.

De specifieke expertise, zowel voor op herstel gerichte hulp, als voor langdurige ondersteuning is momenteel veel gebonden aan de verblijfsinstelling. Het is van belang die expertise ambulant beschikbaar te maken om de inhoudelijke doelstellingen over herstel thuis en over duurzame ondersteuning die de draagkracht en draaglast van een gezin in balans brengt te kunnen realiseren. Een van de redenen dat met name zware en zeer specifieke expertise nu vaak is verbonden aan een verblijfsvoorziening is dat op die manier onderlinge samenwerking in een expertteam, de bundeling en verdieping van kennis en ook aanverwant onderzoek goed kunnen worden vormgegeven. Het is dus niet altijd de behoefte van een jeugdige die maakt dat een verblijfstraject nodig is, maar het feit dat de benodigde expertise om die redenen in een verblijfssetting is georganiseerd. De opgave zal zijn om nieuwe manieren te ontdekken waardoor de expertise van zulke kenniscentra in ambulante vorm naar jeugdigen kan worden toegebracht. Daarmee kan die expertise beter worden benut door de andere hulpverleners die met de jeugdige werken, maar ook door het gezin en andere betrokkenen in de eigen omgeving. De uitdaging daarbij zal zijn dan om het genoemde voordeel van de concentratie van kennis op een vaste plek in die beweging niet te verliezen.

2. Een geleidelijke reductie van het totaal aantal plekken met behoud van voldoende regionale verblijfs capaciteit.

Het doel is om waar mogelijk te voorkomen dat jongeren in een verblijfsinstelling geplaatst moeten worden. Dit kan op de lange termijn gerealiseerd worden door ombouw naar meer ambulante hulp. Het kan enkel gecontroleerd plaatsvinden, rekening houdend met de bestaande wachtlijsten en aandacht voor het vraagstuk rond (beperkt beschikbaar) vastgoed. 'Gecontroleerd' betekent daarbij niet alleen met beleid, maar ook niet te snel: de capaciteit van regionale verblijfsvoorzieningen mag niet beneden een cruciaal peil dalen.

3. Een ombouw van het verblijfsaanbod naar kleinschaliger voorzieningen in een gezinsomgeving.

Als verblijf in een instelling noodzakelijk is, dan liefst in een kleinschalige voorziening midden in de maatschappij en minder plekken in een instelling met grote groepen. Wanneer het traject zich richt op herstel kan de kleinschaligheid bijdragen aan de kans op succes. Bij duurzaam verblijf kan de kleinschaligheid bijdragen aan het algemeen welzijn en de ontwikkelkansen van de jeugdige. In beide gevallen geldt dat kleinschaligheid betekent dat voorzieningen meer in de wijk en vaker nabij de eigen leefomgeving van een jeugdige kunnen worden gevestigd. Gezien de vastgoedcomponent vergt deze ombouwopgave een langdurige en gecoördineerde aanpak.

4. Het organiseren van een toegangsproces dat zorgt voor snelle plaatsing, zorgvuldige matching en prioriteit geeft aan jeugdigen met urgente en complexe problematiek.

Verblijfsplekken moeten passen in een compleet hulpplan voor elke jeugdige en het beschikbare aanbod moet zo efficiënt mogelijk benut worden. Er was brede consensus onder de geconsulteerde partijen dat het toegangsproces hiervoor belangrijke verbeteringen vergt.

5. Het maximaal in staat stellen van het onderwijs om bij een opname het onderwijs voor jeugdigen goed en snel vorm te geven.

Het is een complexe uitdaging om onderwijs op passende wijze vorm te geven, zeker als het zorglandschap verandert richting kleinschalig verblijf. Zowel bij de inrichting en doorontwikkeling van verblijfsvoorzieningen als bij het ontwerp van het gewenste zorgproces rondom verblijf moet rekening worden gehouden met de benodigdheden vanuit het onderwijs om in haar taak tot het bieden van passend onderwijs te voorzien. In het Op Overeenstemming Gericht Overleg (OOGO) is met de samenwerkingsverbanden Passend Onderwijs voor het primair, voortgezet en middelbaar beroepsonderwijs afgesproken gedurende het vernieuwingsproject (en dus al geruime tijd voor de ingang van nieuwe contracten) de aansluiting met het onderwijs vanuit jeugdhulp met verblijf te optimaliseren.

6. Het organiseren van een goede aansluiting op doorstroomvoorzieningen voor 18-plussers als uitstroom voor het 18e levensjaar niet mogelijk is.

Als jongeren de leeftijd van 18 bereiken vallen zij niet meer onder de jeugdwet waarop veel (financiering van) hulpverlening is gebaseerd. Borging dat benodigde hulpverlening ook doorgaat wanneer de jongere 18 wordt verdient daarom de aandacht.

Daarbij gaat het deels om jeugdigen die in een verblijfsvoorzieningen zitten, 18 jaar worden en dan nog steeds intensieve hulp nodig hebben met daarbij een verblijfsvoorziening. Voor hen is een goede aansluiting op die vervolgvorzieningen nodig, óf een vorm van verlengde jeugdhulp. Hierbij valt te denken aan de aansluiting op beschermd wonen of de wet langdurige zorg.

Daarnaast heeft een ander gedeelte van de jeugdigen die 18 jaar worden vooral een woonplek nodig en niet zozeer intensieve behandeling of begeleiding. Voor hen moet de oplossing vooral worden gezocht in aansluiting op projecten die voorzien in zelfstandige woonruimte die geschikt is voor jongeren en waar een minder intensieve vorm van ambulante hulp mogelijk is. Nu er nog onvoldoende van dergelijke oplossingen bestaan, is 'filevorming' in verblijfsvoorzieningen een reëel probleem. Dat weerhoudt niet alleen de 18-jarigen van een goede ontwikkeling, maar zorgt ook voor onvoldoende instroommogelijkheden aan de voorkant voor jeugdigen die dringend een verblijfplek nodig hebben.

4. De totstandkoming van deze collectieve visie

Deze regionale visie op jeugdhulp met verblijf had niet bestaan zonder de kritische en constructieve input van de stakeholders van jeugdhulp met verblijf in regio Alkmaar. In een uitgebreid consultatietraject hebben experts uit de jeugdbescherming en -reclassering, lokale jeugdteams, aanbieders van jeugdhulp met verblijf en van ambulante hulp van binnen en buiten de regio, diverse bestuurders en professionals vanuit het onderwijs, cliëntenorganisaties en ervaringsdeskundige ouders en jeugdigen zelf bijgedragen aan de totstandkoming van dit stuk. In live en online bijeenkomsten zijn deze visie voorgaande conceptstukken met vele tientallen deelnemers uitgebreid besproken en middels digitale vragenlijsten zijn ideeën getoetst en werden alternatieven en aanvullingen opgehaald. Velen zullen hun eigen bijdrage in dit stuk herkennen. Aanvulling, verbetering en bijstelling van de conceptvisie tot het huidige document is echter niet de enige opbrengst van het consultatietraject; een nog groter deel van de oogst is gelegen in waardevolle ideeën voor de nadere uitwerking van de ideeën in deze visie. De gemeenten van regio Alkmaar zijn de betrokkenen bijzonder dankbaar voor de bevoegdheid, kennis en ervaring van waaruit zij hun ideeën hebben gedeeld. Gezien de zeer positieve ervaringen zal ook in de uitwerkingsfase van de visie en in de uiteindelijke transformatie van de jeugdhulp met verblijf zelf een beroep op hen worden gedaan. Als de trend zich doorzet kan het niet anders of zo'n collectieve inspanning zorgt voor de verwezenlijking van deze samen opgestelde visie.